

ΘΕΜΑ: Το ρεμπέτικο

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Η ελληνική κοινωνία από το 1930 μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα

- α) Κοινωνικά προβλήματα - Η μετανάστευση
- β) Οικονομικά προβλήματα –Το Σταφυδικό ζήτημα
- γ) Εθνικά θέματα - Το Θεσσαλικό ζήτημα

7. Στίχοι τραγουδιών από μουσικά ρεύματα παλιότερα του ρεμπέτικου.

- α) Επτανησιώτικη καντάδα: «*Η ξανθούλα*» του Δ. Σολωμού
- β) Τραγούδια του κρασιού: «*Εγώ θα κόψω το κρασί*» του Τάκη Σωτήρχου
- γ) Αθηναϊκό τραγούδι: «*Ανθισμένη αμυγδαλιά*» του Γ. Δροσίνη
- δ) Καφέ – αμάν: «*Διαμάντω αλανιέρα*» Γιάννης Εϊντζιρίδης- Γιοβάν Τσαούς

8. Διευθύνσεις με σχετικό υλικό

<http://www.youtube.com/watch?v=FHBw3TZ19ZI&feature=related>
http://www.youtube.com/watch?v=hf_8hmimO6Q

Ρεμπέτικη μουσική

2. Ορισμοί

- α) Ρεμπέτικη μουσική ή Ρεμπέτικο
- β) Ρεμπέτης

1. 1. Ετυμολογία της λέξης ρεμπέτης

α) απόψεις

1. 2. Η πρώτη εμφάνιση και χρήση του όρου ρεμπέτης

ΘΕΜΑ: Το ρεμπέτικο

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

2. Η ελληνική κοινωνία από το 1930 μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα

α) Κοινωνικά προβλήματα - Μετανάστευση

Τον 17ο και 18ο αιώνα η μετανάστευση κατευθυνόταν κυρίως προς την κεντρική Ευρώπη και τις Παραδουνάβιες περιοχές και προς το τέλος τους προς την Αίγυπτο ή τη Μικρά Ασία. Από το 1890 και μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σημειώνεται έξαρση της εξωτερικής μετανάστευσης, κυρίως προς τις Η.Π.Α. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το μεταναστευτικό ρεύμα κατευθύνεται κυρίως προς την Δυτική Ευρώπη, Καναδά και Αυστραλία. Στην περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων παρατηρείται κάμψη του αριθμού και επιστροφή πολλών μεταναστών. Από το 1924 και μετά ο αριθμός των μεταναστών μειώνεται σημαντικά επειδή η αμερικανική κυβέρνηση πήρε δραστικά μέτρα. Τα επίσημα στοιχεία ανεβάζουν τον αριθμό των μεταναστών από το 1890 μέχρι το 1924 σε 500.000. Αυτά όμως αφορούν όσους φτάνουν στις Η.Π.Α. από Ελλάδα. Όσοι όμως έφταναν στις Η.Π.Α. από τουρκοκρατούμενη περιοχή έπαιρναν άλλη υπηκοότητα. Είναι λοιπόν λογικό ο αριθμός να είναι πολύ μεγαλύτερος από 500.000

Χαρακτηριστικά ο Ξ. Ζολώτας συγκρίνει την μεταναστευτική έξοδο των Ελλήνων, με τα αντίστοιχα ρεύματα της Σερβίας, Βουλγαρίας και του Μαυροβουνίου: και από τα τρία αυτά κράτη, μεταξύ 1899 και 1911, μετανάστευσαν μόνο 107.613 άτομα. Η Ελλάδα ξεπερνούσε σε μετανάστες και τις τρεις χώρες μαζί επειδή ήταν η μόνη που είχε ήδη μια επεξεργασμένη παραδοσιακή οικονομική δομή και γι' αυτό το λόγο ήταν η μόνη που βρέθηκε σε τόσο βαθιά κοινωνική κρίση με τη συρρίκνωση του διεθνούς εμπορίου. Βέβαια η μετανάστευση λειτούργησε βραχυπρόθεσμα σαν μια σωτήρια εκτόνωση του κοινωνικού προβλήματος. Η συνέχιση τους όμως πέρα από ένα ορισμένο σημείο άρχισε να θέτει σοβαρά προβλήματα στην βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας. Η μείωση στην προσφορά εργασίας, ειδικευμένης και μη, και κυρίως η άνοδος των μισθών ήταν οι κυριότερες συνέπειες που έκαναν τους επιχειρηματίες να ζητούν να κλείσει αυτή η διέξοδος. Οι μετανάστες ήταν κυρίως άντρες και έβλεπαν την Αμερική ως προσωρινή πατρίδα τους. Δεν ήταν όλοι τους αγρότες. Υπήρχαν ανάμεσα τους και αστοί. Δύο από τους σημαντικότερους λόγους που ώθησαν τον ελληνικό λαό στην μετανάστευση ήταν:

β) Οικονομικά προβλήματα - Το Σταφιδικό Ζήτημα

Στη διάρκεια του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα, η κορινθιακή σταφίδα είχε αναδειχτεί σαν το πρώτο εξαγωγικό είδος από την ελληνική οικονομία. Η κορινθιακή σταφίδα ήταν για την ελληνική οικονομία ότι ο καφές για τη Βραζιλία (Ξ. Ζολώτας). Το προϊόν έφτασε να καλύπτει 50%-75% της συνολικής αξίας των εξαγωγών της χώρας. Η σταφιδική παραγωγή στηριζόταν στην ανεξάρτητη μικρή οικογενειακή ιδιοκτησία και παραγωγή. Η αυξανόμενη ζήτηση της σταφίδας από την Αγγλία (για την παραγωγή πουτίγκας) και στη συνέχεια της Γαλλίας (λόγω της επιδημίας της φυλλοξήρας 1880-1890) είχε ενθαρρύνει μια αύξηση στη σταφιδική παραγωγή, όμως είχε επίσης δημιουργήσει τη δυνατότητα κερδοσκοπίας, λόγω της αστάθειας και του απρόβλεπτου χαρακτήρα των διεθνών τιμών. Περιοχές ολόκληρες ζούσαν κάθε χρόνο με την αγωνία του καθορισμού της τιμής της σταφίδας στις διεθνείς αγορές. Το 1890 όμως οι γαλλικές αμπελοφυτείες αναρρώνουν. Δημιουργείται έτσι ένα μόνιμο ετήσιο πλεόνασμα, που υπερέβαινε σταθερά το 20% της ετήσιας παραγωγής. Αυτό είχε σαν συνέπεια να πέφτει η τιμή της σταφίδας στη διεθνή αγορά. Από 21 σελίνια (για 100 λίτρα) το 1892 σε 6 σελίνια το 1893, τη στιγμή που τα μεταφορικά έξοδα ήταν 8.5 σελίνια για τα 100 λίτρα. Η σταφιδική οικονομία μπήκε έτσι σε ένα στρόβιλο καταστροφής. Οι σταφιδοπαραγωγοί ζήτησαν από το κράτος να γίνει κάποια «κοινωνικοποίηση των ζημιών» και να αναλάβει το εμπόριο της σταφίδας. Αντίθετα, οι σταφιδέμποροι ζήτησαν να παρακρατείται ένα ποσοστό της παραγωγής. Υιοθετήθηκε τελικά η πρόταση των σταφιδέμπωρων. Επιβλήθηκε το

λεγόμενο «παρακράτημα» που έδινε το δικαίωμα στο κράτος να κατακρατεί από τον κάθε αγρότη 10%-24% της εξαγωγίμης σταφίδας. Η κρίση της σταφιδικής οικονομίας συγκλόνισε την ελληνική οικονομία. Ίσως να ήταν ένας αναγκαίος σταθμός στη διαδικασία ξεπεράσματος της αγροεμπορευματικής μορφής της ελληνικής κοινωνίας, προς την θεμελίωση παραγωγικότερων και λιγότερο μεταπρατικών μορφών. Η σταφιδική κρίση κινητοποίησε τους αγρότες προς νέες κατευθύνσεις και πιο συγκεκριμένα:

α) κοινωνικά κινήματα έκαναν την εμφάνιση τους στην δυτική Πελοπόννησο β) η σταφιδική οικονομία εξασθένησε από τη μαζική μετανάστευση προς την Αμερική γ) ρεύματα εσωτερικής μετανάστευσης εκδηλώθηκαν την ίδια περίοδο και οδήγησαν μεγάλο αριθμό εργατικών χεριών στα αναπτυσσόμενα αστικά κέντρα και ιδίως στην περιοχή Αθηνών – Πειραιώς.

γ) Εθνικά θέματα - Το Θεσσαλικό ζήτημα

Στην περίοδο 1881-1895 εμφανίστηκε στο προσκήνιο της Ελληνικής κοινωνίας το πρόβλημα της μεγάλης γαιοκτησίας με κέντρο τις νεοαπελευθερωμένες περιοχές της Θεσσαλίας και της Άρτας. Ως τότε το ελληνικό κράτος είχε καταπολεμήσει με συνέπεια κάθε προσπάθεια για τη συγκρότηση μεγάλης γαιοκτησίας. Όμοια είχε καταπολεμήσει τον κολληγικό τρόπο καλλιέργειας του εδάφους και είχε ευνοήσει τη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή παραγωγή. Τσιφλικική γεωργία με κολληγικές σχέσεις παραγωγής υπήρχε σε μερικά σημεία στην Αττική και στην Εύβοια (αυτά τα λιγοστά τσιφλίκια δημιουργήθηκαν πάνω στη βάση της συνθήκης προσάρτησης των περιοχών αυτών στο ελληνικό κράτος κατά το 1833). Κατά τα έτη 1880-1884 παρατηρήθηκε στην Θεσσαλία μια απερίγραπτη ζοηρότητα στις αγοραπωλησίες μικρών ιδιοκτησιών. Αποτέλεσμα αυτών των μεταβιβάσεων ήταν ότι δίπλα στους λιγοστούς Οθωμανούς μπέηδες που παρέμειναν στην Θεσσαλία, να εμφανιστούν ως νέοι ιδιοκτήτες τσιφλικιών μια σειρά από βαθύπλουτους μεγάλους εθνικούς ευεργέτες του εξωτερικού (Ζάππας, Στεφάνοβιτς, Συγγρός κ.λ.π.). Το ελληνικό κράτος δεν εφάρμοσε την πάγια πολιτική του εναντίον της μεγάλης γαιοκτησίας επειδή μόνιμος στόχος των κυβερνήσεων του Τρικούπη ήταν η προσέλκυση των κεφαλαίων των Ελλήνων του εξωτερικού και η ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών τους. Έτσι τόσο οι ακτήμονες κολίγοι όσο και η απόλυτη μεγάλη γαιοκτησία δεν κληροδοτήθηκαν στην Θεσσαλία από το οθωμανικό παρελθόν, αλλά επιβλήθηκαν με την προσάρτηση (1881) και μετά από τους πλούσιους ομογενείς με την πλήρη κάλυψη του κράτους. Από την στιγμή που ο κολίγος μετατράπηκε σε ενοικιαστή η αναχώρησή του στο εξωτερικό ή εσωτερικό ήταν εξίσου εύκολη, όσο και του μικροϊδιοκτήτη (σταφιδοπαραγωγού).

3. Στίχοι αντιπροσωπευτικών τραγουδιών από μουσικά ρεύματα παλιότερα του ρεμπέτικου.

α) Επτανησιώτικη καντάδα

«Η ξανθούλα» Δ. Σολωμού

Την είδα την ξανθούλα,
την είδα 'ψες αργά
που εμπήκε στη βαρκούλα
να πάει στην ξενιτιά.

Εφούσκωνε τ' αέρι
λευκότατα πανιά
ωσάν το περιστέρι
που απλώνει τα φτερά.

Εστέκονταν οι φίλοι
με λύπη με χαρά
κι αυτή με το μαντίλι
τους αποχαιρετά.

Και το χαιρετισμό της
εστάθηκα να ειδώ,
ως που η πολλή μακρότης
μου το 'κρυψε κι αυτό.

Σ' ολίγο, σ' ολιγάκι
δεν ήξερα να πω
αν έβλεπα πανάκι
ή του πελάγου αφρό.

Και αφού πανί, μαντίλι
εχάθη στο νερό
εδάκρυσαν οι φίλοι
εδάκρυσα κ' εγώ.

Δεν κλαίγω για τη βαρκούλα
δεν κλαίγω τα πανιά
μόν' κλαίγω την Ξανθούλα
που πάει στην ξενιτιά.

Δεν κλαίγω τη βαρκούλα
με τα λευκά πανιά
μόν' κλαίγω την Ξανθούλα
με τα ξανθά μαλλιά.

β) Αθηναϊκό τραγούδι

«*Ανθισμένη αμυγδαλιά*» Γ. Δροσίνη

Το νεο-κλασικό σήμερα, δημώδες σχεδόν για τους μεγαλύτερους σε ηλικία, τραγούδι της «*ανθισμένης αμυγδαλιάς*» γράφτηκε από τον Γ. Δροσίνη και δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στο σατυρικό «*Ραμπαγιάς*» το 1882. Ο συνθέτης του αν και παραμένει άγνωστος, εικάζεται όμως, ότι θα πρέπει να ήταν κάποιος Επτανήσιος. Εκείνο που ίσως έχει και κάποια ιστορική αξία είναι το γεγονός ότι ο άγνωστος συνθέτης του, το μελοποίησε κατά τη διάρκεια της επιστράτευσης του 1885 με αποτέλεσμα πολύ γρήγορα να διαδοθεί από τους στρατιώτες σε όλη την Ελλάδα.

Το ποίημα αυτό το έγραψε ο Δροσίνης σε νεαρή ηλικία όταν ακόμη δημοσίευε τους στίχους του με το ψευδώνυμο Αράχνη για μια χαριτωμένη μαθήτριά του Αρσάκειου, ξαδέλφη του, που πράγματι συνέβη να κουνήσει την ανθισμένη νεραντζιά του κήπου του και να πέσουν τα άνθη επάνω της. Και βέβαια ποιητικά αλλά και συμβολικά η νεραντζιά έγινε αμυγδαλιά.

Οι στίχοι του ποιήματος συγκινούν περισσότερο με τις απλές εικόνες, τα ερωτικά συναισθήματα και την αντίθεση νεότητας – γήρατος σε μια φιλοσοφική σύνθεση. Η δε μουσική του αλλά και η εκτέλεσή του και σε τετραφωνία είχαν ως αποτέλεσμα να αποτελέσει το προσφιλέστερο «μελωδήμα» της εποχής και για αρκετές 10ετίες της κάθε συμποτικής συγκέντρωσης ή «μουσικής οικιακής εσπερίδας».

Οι στίχοι

Παραθέτονται οι πρωτότυποι στίχοι του ποιήματος με την ορθογραφία της εποχής, που με τη πάροδο του χρόνου πολλοί άδοντες αυτούς ευνόητο είναι να παραφθείρουν:

Ετίναξε την ανθισμένη αμυγδαλιά (δεις)
με τα χεράκια της
και γέμισ' από τ' άνθη η πλάτη, η αγκαλιά

και τα μαλλάκια της.
Και γέμισ' από τ' άνθη...

Αχ, χιονισμένη σαν την είδα την τρελή (δισ)
γλυκά τη φίλησα
της τίναξα όλα τ' άνθη από την κεφαλή
κι έτσι της μίλησα:
Της τίναξα όλα τ' άνθη...

«Τρελή, να φέρης στα μαλλιά σου τη χιονιά (δισ)
τι τόσο βιάζεσαι;
Μόνη της θάρθη η άγρια βαρυχειμωνιά,
δεν το στοχάζεσαι;
Μόνη της θάρθη...

Του κάκου τότε θα θυμάσαι τα παληά (δισ)
τα παιγνιδάκια σου
θάσαι γρηά με κάτασπρα μαλλιά
και τα γυαλάκια σου.
θάσαι γρηά...»

Το τραγούδι αυτό μεταφράστηκε σε πολλές ξένες γλώσσες, έχει φωνογραφηθεί σε πολλές εκτελέσεις από διάφορους τραγουδιστές και ιδιαίτερα από χορωδίες.

γ) Τραγούδια του κρασιού

«Εγώ θα κόψω το κρασί»

Στίχοι: Τάκης Σωτήρχος

Παραπονιέσαι ότι έγινα μπεκρής
κι ας φταις εσύ που έχω πιάσει το ποτήρι
όμως αν θέλεις θα το κόψω το κρασί
εγώ ποτέ μου δεν σου χάλασα χατίρι

Εγώ θα κόψω το κρασί
για σένα αγάπη μου χρυσή
εγώ θα κόψω το κρασί
για σένα μόνο
αφού στα χείλη σου τα δυο
μπορώ αχόρταγα να πιω
απ' το κρασί που μόλις πίνω
ξανανιώνω

Εγώ θα κόψω το κρασί
αφού το θέλησες εσύ
λόγω τιμής ποτέ μου πια

δεν ξαναπίνω
εγώ θα κόψω το κρασί
αλλά βοήθα με κι εσύ
στην αγκαλιά σου κάθε πόνο μου
να σβήνω

Κάθε ποτήρι σαν το πίνω μοναχός
χωρίς να βλέπω τα ολόγλυκα σου μάτια
φαρμάκι γίνεται και στάζει συνεχώς
μες στη καρδιά μου που την έκανες κομμάτια

δ) Καφέ - αμάν

«*Διαμάντω αλανιέρα*»: Γιάννης Εϊντζιρίδης, Γιοβάν Τσαούς

Γειάσου Γιοβάν Τσαούς με το ταμπούρι σου!

Βρε Διαμάντω μου χαδιάρα
και γλυκιά μου παιχνιδιάρρα
έλα άνοιξε την πόρτα
να 'ρθω μέσα σαν και πρώτα (Δις)

άντε τράβα στη δουλειά σου
να μην έβρεις τον μπελά σου
και αν είσαι παλικάρι
τράβα κάνε μου την χάρη (Δις)
ωχ!

ας τα κόλπα σου Διαμάντω
θέλω σπίτι σου για να 'μπω
λαχταρώ την εμορφιά σου
και τα ολόγλυκα φιλιά σου (Δις)

Τράβα φύγε απο μένα
γιατί στα 'χω μαζεμένα
τράβα μ' άλληνη να ζήσεις
ήσυχη να με αφήσεις (Δις)
ωχ! έλα !

8. Διευθύνσεις με σχετικό υλικό

http://www.youtube.com/watch?v=hf_8hmimO6Q

<http://www.youtube.com/watch?v=FHBw3TZ19ZI&feature=related>

ΡΕΜΠΕΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Ορισμοί:

α) Ρεμπέτικη μουσική ή Ρεμπέτικο

Ρεμπέτικη μουσική ή **Ρεμπέτικο** ονομάζεται το ελληνικό αστικό λαϊκό τραγούδι που αναπτύχθηκε στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα στα μεγάλα εμπορικά και κοινωνικά κέντρα, εκφράζοντας τους καημούς, τους πόθους και τις αντιλήψεις των περιθωριακών ατόμων. Οι απαρχές του ρεμπέτικου έχει προταθεί πως συνδέονται με τα τραγούδια των φυλακών. Η πρώτη αναφορά

στα τραγούδια των φυλακών εντοπίζεται στα μέσα του 19ου αιώνα. Στα 1850 ο Γάλλος ευγενής Αππέρ επισκέφτηκε την Ελλάδα για να μελετήσει το πρόβλημα των οθωνικών φυλακών και αναφέρθηκε και στα τραγούδια που ακούγονταν σ' αυτές. Στα τραγούδια των φυλακών αναφέρθηκαν και άλλοι όπως ο Παπαδιαμάντης, ο Δάφνης και ο Καρκαβίτσας ο οποίος επισκέπτεται το Μοριά το 1890 και καταγράφει το 1891 στο περιοδικό «Εστία» (περιοδικό που εξέδιδε ο Γ. Δροσίνης) αρκετά από αυτά. Το ρεμπέτικο τραγούδι απέκτησε τη γνώριμη μορφή του, στη διάρκεια της τρίτης δεκαετίας του 20ού αιώνα.

Πρώτος συστηματικός μελετητής του υπήρξε ο ερασιτέχνης λαογράφος Η. Πετρόπουλος, ο οποίος την άνοιξη του 1968 εξέδωσε το βιβλίο « Ρεμπέτικα τραγούδια», το οποίο του δημιούργησε πολλά προβλήματα με την τότε εξουσία εξαιτίας της δημοσίευσης σε αυτό λέξεων και φράσεων που θεωρήθηκαν άσεμνες. Ο Πετρόπουλος άρχισε τα προλεγόμενα της λαογραφικής έρευνας του ως εξής: « Τα ρεμπέτικα είναι μικρά απλά τραγούδια που τραγουδάνε απλοί άνθρωποι». Και συνέχιζε: «Αν και κατ' αρχήν ερωτικά, τα ρεμπέτικα είναι στο βάθος μάλλον κοινωνικού περιεχομένου τραγούδια». Γνωστά λιμάνια της Μεσογείου, όπως η Ερμούπολη, το Ναύπλιο, ο Πειραιάς, η Σμύρνη, η Πόλη, η Αλεξάνδρεια και η Θεσσαλονίκη είναι οι χώροι όπου γεννήθηκε το ρεμπέτικο τραγούδι.

β) Ρεμπέτης: Οι λεξικογράφοι ορίζουν τον ρεμπέτη ως **ρεμπεσκέ, αλήτη ή διεφθαρμένο.**

1. 1. Ετυμολογία της λέξης ρεμπέτης

Από την τουρκική λέξη **rebet** η οποία δεν χρησιμοποιείται στα σύγχρονα τουρκικά. Ο τύπος **rebet** απαντά σε αρκετές μεσογειακές και μεσανατολικές γλώσσες με άλλη όμως σημασία.

Ο όρος ρεμπέτ συναντάται και στα ελληνικά στις κυπριακές **Ασίζες** του 14ου αιώνα, υποδηλώνοντας το δικαίωμα του ρεμπέτ, (είδος ποτού, υπαγόμενο σε δασμό εισαγωγής) στις κυπριακές **Ασίζες** του 14ου αιώνα.

[Ασίζες:

Πρόκειται για **συλλογή νόμων** των βασιλείων της Ιερουσαλήμ και της Κύπρου. Κατά την παράδοση ο Γοδεφρίδος ντε Μπουγιόν κάλεσε σοφούς άνδρες, οι οποίοι με βάση το φεουδαλικό δίκαιο της Γαλλίας και τοπικά έθιμα της Παλαιστίνης και των χωρών προέλευσης των σταυροφόρων. Η συλλογή αυτή νόμων αποτέλεσε το πλαίσιο λειτουργίας του σταυροφορικού βασιλείου της Ιερουσαλήμ. Στην πραγματικότητα οι Ασίζες διαμορφώθηκαν κατά τον 12^ο αιώνα με βάση τις παραδόσεις και τα έθιμα των κατοίκων του βασιλείου. Καταγράφηκαν για πρώτη φορά στα Γαλλικά κατά τον 13^ο αιώνα από τον Ζαν Ντ' Υμπελέν και τον Φίλιππο της Ναβάρρας. Οι Ασίζες συντάχθηκαν και στα Ελληνικά τον 13^ο αιώνα, για λογαριασμό του βασιλείου της Κύπρου και κάποιων φραγκοκρατούμενων περιοχών της Ελλάδας. Συνέχεια της ελληνικής εκδοχής των Ασίζων της Ιερουσαλήμ είναι το Χρονικό του Λεόντιου Μαχαιρά και του Βουστρωνίου.]

α) Απόψεις

1. Ο V. L. Menage πρότεινε την πιθανότητα προέλευσης από το τουρκικό ουσιαστικό **harabati**, που έχει την συναφή έννοια του έκλυτου, του αλιθίου και ιδίως του χρόνιου μέθυσου. Η λέξη προέρχεται από την αραβική kharab (πληθ. kharabat) που σημαίνει «**ερείπια**».

2. Ο Τ. Βουρνάς υποστηρίζει πως η λέξη rebet με περιεχόμενο αυτό του «**αντάρτη**» προέρχεται από τους μουσουλμάνους του Κόσσοβου της Σερβίας, χωρίς ωστόσο να τεκμηριώνει την άποψη του παραπέμποντας απλά και μόνον στην τουρκική έκφραση **ρεμπέτ ασκέρ**.

3. Ο Ν. Π. Ανδριώτης συνδέει τη λέξη ρεμπέτ με το σλαβικό **rebenok**, πληθ. rebjata που σημαίνει παλικάρι.

4. Ο Ε. Ζάχος προσπαθεί να αποδείξει πως ο όρος ρεμπέτ προέρχεται από την περσική λέξη **rubaiyat** καθώς βασίζεται στην κοινή στροφική δομή των τετράστιχων που διέπει τόσο τον **Ομάρ Καγιάμ** όσο και πολλά ρεμπέτικα.

5. Κατά τον Δαμιανάκο η ρίζα ρεμB υπάρχει και στην ελληνική γλώσσα. Το αρχαίο ρήμα **ρέμβω/ρέμβομαι** (στρέφομαι, περιστρέφομαι, περιφέρομαι, περιπλανώμαι) συνδηλώνουν τον

πλάνητα βίο και την αεργία: ρεμβέω, ρέμπομαι, ρέμπω, ρεμβός, ρεμβάς, ρεμπιτός. Αναλογίες με το ρέμπω/ρέμπομαι>ρεμπέτης ανευρίσκονται στο εύχομαι>ευχέτης και στο οφείλω>οφειλέτης, αλλά η λογική βάση αυτής της ετυμολόγησης υπονομεύεται αφενός από την τονική διαφοροποίηση των επιθετικών τύπων ρεμπέτικος και ευχετικός και αφετέρου από την απουσία πρώιμων μαρτυριών για το ουσιαστικό και τους επιθετικούς προσδιορισμούς.

1. 2. Η πρώτη εμφάνιση και χρήση του όρου ρεμπέτης

Τη λέξη ρεμπέτης την πρωτοσυναντάμε στη λογοτεχνία και μάλιστα στον τύπο του θηλυκού **ρεμπέτα**, το 1925 στον Π. Πικρό («Μπαλάντα στο φεγγάρι», Σαν θα γίνουμε άνθρωποι, Αθήνα 1925, σ. 98-99). Οι ρεαλιστές πεζογράφοι του ύστερου 19ου αιώνα δεν τη χρησιμοποιούσαν γεγονός που θα μπορούσε να εκληφθεί σαν ένδειξη της σχετικά καθυστερημένης εισαγωγής του όρου στην ηπειρωτική Ελλάδα. Όταν τη χρησιμοποιούν ωστόσο περιγράφουν την *περιθωριακή ζωή των πόλεων* χρησιμοποιώντας για τους χαρακτήρες τους λέξεις όπως μάγκας, αλάνης, μόρτης, βλάμης, ασίκης, χασικλής όχι όμως και τη λέξη ρεμπέτης.

Στα τραγούδια που χαρακτηρίζονται ως ρεμπέτικα οι όροι ρεμπέτης και ρεμπέτικο δεν εμφανίζονται πριν από το 1935. Η σημασία κατά τον Σ. Δαμιανάκο: *«εξαρτάται από τον ίδιο τον χρήστη και ιδίως από το κατά πόσον ανήκει ή ταυτίζεται με τη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα»*. Σημαντικό ρόλο στην περίπτωση χρήσης του παίζουν και τα κίνητρα του χρήστη. Πάντως ο όρος επικράτησε τελικά έναντι άλλων (καρίπικα, μάγκικα, μόρτικα κ.λ.π.) παρότι έγινε αποδεκτός σχετικά αργά, πρωτοχρησιμοποιήθηκε μάλιστα σε ετικέτες δίσκων για να περιγράψει τραγούδια διαφορετικά μεταξύ τους.

Ενώ οι περισσότεροι μελετητές του ρεμπέτικου τραγουδιού συμφωνούν για το πότε περίπου εμφανίστηκε, για το πού αναπτύχθηκε, για το ότι τα κύρια όργανά του είναι το μπουζούκι και ο μπαγλαμάς, για το ότι είναι καθαρά αστικό τραγούδι, όλοι διαφωνούν για τον ορισμό του ρεμπέτη, ακόμη κι εκείνοι που θεωρούνται πρωτοπόροι του είδους και τους ανήκει δικαιωματικά ο χαρακτηρισμός. Η Γκαίηλ Χολστ, Αυστραλή μουσικολόγος και φιλόλογος, που ήρθε στην Ελλάδα το 1966, ταξίδεψε στην επαρχία, έζησε αρκετό καιρό στην Κρήτη και ανακάλυψε τη δημοτική μουσική και τους αντίστοιχους χορούς. Στο βιβλίο της **«Δρόμος για το ρεμπέτικο»**, μια σημαντική μελέτη γι' αυτό το είδος της ελληνικής μουσικής, ρώτησε πλήθος ανθρώπων σχετικών με το θέμα και δεν κατόρθωσε να σχηματίσει σαφή ιδέα πάνω στην έννοια της λέξης: *«ρεμπέτες και μάγκες είναι το ίδιο πράγμα, αλλά διαφορετικό»*, απάντησε κάποιος, *«Πρέπει να 'σαι χασικλής για να 'σαι ρεμπέτης»*, είπε άλλος. Επίσης: *«οι αληθινοί ρεμπέτες ήταν όλοι του υποκόσμου»*, *« Οι αληθινοί ρεμπέτες είναι όλοι καλά ανθρώπια που αγαπάνε τους φίλους τους, που δεν δοκιμάζουν το χασίσι και σπάνια μεθάνε»*, *«οι πραγματικοί ρεμπέτες ήταν καλοί νοικοκύρηδες»* κ.λ.π.. Σε κάθε περίπτωση *«τα ρεμπέτικα τραγούδια είναι τα τραγούδια του ελληνικού υποκόσμου. Ακριβέστερα, ρεμπέτικα τραγούδια είναι τα τραγούδια των ρεμπέτηδων. Τους ρεμπέτες τους λένε και μάγκες»*, γράφει ο Πετρόπουλος.